

9. CYMPER W WIELKOPOLSCE (ZWYCZAJ KOŁĘDOWANIA W OSTATKI)

Cypper to lokalna nazwa obchodów kończących okres karnawału pojawiająca się w niektórych miejscowościach powiatu nowotomyskiego, skupionych wokół Zbąszynia. Są to: Łomnica, Nądnia, Nowy Dwór, Przyprostynia i Stefanowice z gminy Zbąszyń oraz Dąbrówka Wielkopolska – leżąca już na terenie województwa lubuskiego, w gm. Zbąszynek (powiat świebodziński). Zwyczaj ten był wzmiankowany również w innych miejscowościach: Chrośnicy, Nowej Wsi, Nowej Wsi Zbąskiej, Perzynch, Stefanowie, Strzyżewie (gm. Zbąszyń) oraz Podmoklach Małych i Wielkich (gm. Babimost, powiat zielonogórski). Nazwa *cylinder* zaczęła dominować od lat 90. XX w., wcześniej wśród mieszkańców bardziej popularne było określenie *mięsopesty*.

Cypper, czyli zapustny (karnawałowy) pochód kołędniczy urządzano kiedyś w ostatnie trzy dni karnawału (tzw. *ostatki*) – od niedzieli do wtorku poprzedzającego środę popielcową. W ostatnich latach ogranicza się on do niedzieli przed Popielcem. Przez miejscowości przechodzi wówczas orszak przebierańców złożony z mężczyzn, kobiet i dzieci. Pojawiają się w nim m. in.: para młoda, ksiądz, diabeł, strażak, cyganka, zakonnica, a ostatnimi laty także postaci z bajek czy popkultury. Jednak najważniejszymi postaciami są niedźwiedź w słomianym stroju, jego przewodnik z kijem i dzwonkiem, jeden lub kilku *lofrów* w białych strojach, z twarzami ukrytymi pod maską lub makijażem oraz z batami do smagania dziewcząt i innych widzów. Nieodzowni byli też dziad z babą zbierający dary, których zastępuje niekiedy młoda para. W tym przypadku zdarza się, że rolę męską odgrywa kobieta, a żeńską mężczyzna. Stałe miejsce w orszaku ma też koń przypominający lajkonika, nakryty białą płachtą, w spiczastej czapce jak u *lofra* i z batem. Skład korowodu dopełniają kominiarz *murzący* (czerniący) sadzą i bijący miotełką oraz policjant jako przedstawiciel świata zewnętrznego, który ma za zadanie rozśmieszać widzów i wymuszać na nich datki pieniężne. Przebierańcom towarzyszy tradycyjna kapela, która w 2019 r. w Łomnicy składała się z koźla, klarnetu i skrzypiec. Uczestnicy kolorowego i hałaśliwego orszaku wchodzi na podwórka, tańczą z domownikami, smarują ich sadzą i szminkami, a gospodarze częstują ich słodyczami, starszych wódką i zakąską oraz obdarowują niewielkimi datkami pieniężnymi.

Dla zachowania tej tradycji duże znaczenie mają spotkania *cyprowników* w Zbąszyniu organizowane od 2014 roku przez Zbąszyńskie Centrum Kultury. Odbývają się one w ostatnią niedzielę karnawału, a uczestniczą w nich grupy przebierańców z okolicznych wsi, zjeżdżające do miasta w godzinach przedpołudniowych. Po prezentacji na rynku

cympronicy wracają do siebie na tradycyjny obchód wsi.

Autorka: Małgorzata Sawicka

BIBLIOGRAFIA:

Brencz A.

2006 *Wielkopolski rok obrzędowy. Tradycja i zmiana*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

Dydowiczowa J.

1967 *Zwyczaje i obrzędy doroczne*, w: *Kultura ludowa Wielkopolski*, J. Burszta (red.). t. 3, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, s. 11-88.

Jełowicki A.

2019 *Cymper (mięso-pusty) w Łomnicy i okolicznych miejscowościach*, w: A. Jełowicki (red.), *Podkoziółek, bery, cymper. Żywa tradycja w Wielkopolsce*, Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie.

Sawicka M.

2019 *Podkoziółek, bery, cymper na tle zapustnych grup kolędniczych w północnej i zachodniej Polsce*, w: A. Jełowicki (red.), *Podkoziółek, bery, cymper. Żywa tradycja w Wielkopolsce*, Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie.

Stanisz A.

2015 *Atlas niematerialnego dziedzictwa kulturowego wsi wielkopolskiej. Powiat nowotomyski*, t. 5, Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego.

MATERIAŁY I ŹRÓDŁA:

Relacje fotograficzne na stronach www prasy lokalnej, m. in.:

zbaszyn.nasze_miasto.pl

<https://gazetalubuska.pl/diably-murzyni-i-grajkowie-na-ulicach-zbaszynia-zdjecia/ga/9377712/zd/16961128>

oraz Gminy Zbąszyń:

http://serwis.zbaszyn.pl/PL/0/2140/Cymper__A_co_to_takiego/#

Filmy o cymprze

<http://www.youtube.com>